

Alaettin Şahin

УДК 821.161.1-94 (477.7 Б)

A.P. ÇEHOV'UN HAYATINDA VE EDEBİ ESERLERİNDE KIRIM

КРЫМСКИЙ ПЕРИОД ЖИЗНИ И ЛИТЕРАТУРНОГО ТВОРЧЕСТВА А.П. ЧЕХОВА

В данной статье мы рассматриваемый период жизни Антона Павловича Чехова, проведённый им в Крыму с 1897 по 1904 год

Kırım, Rus tiyatro yazarı ve modern kısa öykülerin kurucularından olan Anton Çehov'un hayatında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. A.P. Çehov'un Kırım'a ilk gelişi 1888 yılı yaz aylarına rastlar. Yalta'yı ise Sevastopol'den Feodosya'ya giderken görmüştür. İlk gördüğünde Yalta'dan oldukça etkilenen yazar, ablasına yazdığı bir mektubunda şöyle der: "Yalta, Nitsa manzarasını anımsatan bir Avrupa şehrinin ve küçük burjuvazi pazarının karışımıdır."

Kırım, yazarın hayatında ve eserlerinde derin bir iz bırakmıştır. Sevastopol'de yazar en çok deniz ve halicin eşsiz manzarasından etkilenir. Kırım gezilerinde edindiği izlenimleri gerçekçi bir biçimde öykülerine yansıtır. Öykücü, deniz hakkındaki ilk izlenimlerini şöyle anlatır: "Denizde yüzmek o kadar güzel ki, suya dalar dalmaz elimde olmadan gülmeye başladım." Birkaç yıl sonra, Çehov "Siyah Keşiş" adlı öyküsünde Sevastopol'u anlatır.

Tam bir yıl sonra, Anton Pavloviç tekrar Kırım'a gelir ve bu seferinde Yalta'da Çernomorskiy ara sokağında bulunan Farşteyn'in yazlığında kalır (bina günümüze kadar ayakta kalmamıştır). Yalta'da geçirdiği iki haftalık süreçte Çehov, "Orman Devi" adlı oyununu, "Vanya Dayı" ve "İç Sıkıcı bir Hikaye" adlı öykülerini yazmıştır.

1897 yılında yakalandığı akciğer hastalığı yüzünden sağlık durumu her geçen gün kötüye giden Anton Pavloviç hastaneye kaldırılmıştır. Hayatının sonuna kadar, hastalıktan kaynaklanan farklı sağlık problemleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. Kısa bir süre sonra babası vefat etmiş ve Melihovo'daki malikanesini zorunlu olarak satmıştır; çünkü üniversite yıllarından beri ciğerlerini tüketen hastalık artık iyice ağırlaşmıştır. Doktorlar ılık iklimli bir sahil kasabasını önermiştir Çehov'a.

İtalya, Fransa, Almanya'ya yaptığı yolcululuktan daha yeni dönen Çehov yurtdışına gitmeyi hiç istemezdi. Ancak, sağlığının düzelmesi için Karadeniz kıyısındaki Yalta'ya yerleşti. "Rusya'sız kötü, her anlamda kötü. Kırım'ın güney sahili, Rusya'nın tüm bölgeleri içinde en sıcak ve şimdye kadar en çok hoşuma giden bölgedir. Kırım daha rahat ve Rusya'ya daha yakındır." diye yazmıştır yazar.

A.P. Çehov, Yalta dışındaki Autka köyünde küçük bir arazi satın alarak Yaltalı mimar Şapovalov'un hazırladığı projeye uygun olarak inşa edilen eve yerleşmiştir. İnşa süresince, Çehov Yalta'nın merkezinde bulunan "Marino" otelinde (günümüzde "Kiev" sanatoryumu), Dr. Bryan Altshuller'in dairesinde ve İlovayskaya'nın yazlığında ikamet eder. "Yeni Yazlık", "Görev Gereğince", "Canım" adlı hikayelerini bu dönemde yazmıştır.

Anton Pavloç'un arkadaşı Yaltalı hekim ve yazar Sergey Yakovleviç Yelpatyevskiy'nin anılarına göre "Çehov o dönemde yakışıklı, zarif, sakin, biraz çekingen, az ve sessiz gülen, yavaş hareketli, hayata gülerek, biraz şüpheyle ve hoşgörüsüyle yaklaşan bir insandı."

Evi inşa edilirken, Anton Pavloviç bahçenin çevre düzenlemesiyle uğraşır. Yazar, Yalta'daki küçük bahçesini bir cennete dönüştürmek istemişti. Ve hedefine ulaşmak için bütün boş zamanlarını bahçesine meyve ve dekoratif ağaçları, çalı ve çiçekleri dikerek geçirirdi. Bahçe uzmanlarıyla iletişim kuran yazara dünyanın dört köşesinden ağaç fidanları ve çiçek tohumları gönderilmiştir. Bu bahçede en çok gül dikilmiş ve 100'e yakın gül türü yetiştirilmiştir. Kışın yapraklarını döken ağaçlar ile birlikte Çehov'un ilgisini çeken okaliptüs, Trabzon hurması, limon v.b. tropik ve subtropik bölgelerden getirilen ağaçlar da bu bahçede bulunur.

İnşaat tamamlanınca, Anton Pavloviç annesi Eugenia Yakovlevna ve en çok sevdiği kız kardeşi Maria Pavlovna ile beraber yeni evine yerleşir.

Yalta'daki küçük evinde Çehov'da acı veren yalnızlıkla birlikte gelen depresyon, mizah duygusunu ve itidalini yitirir. Bu durumdan kurtulmak için canla başla işlerine sarılır. Çok geçmeden, Çehov'un evi Yalta'ya gelen tüm yazar, şair, ressam ve sanatçıların buluşma merkezi oldu.

Nemiroviç-Dantçenko'nun Stanislavski ile birlikte kurduğu Moskova Sanat Tiyatrosunun Yalta'ya gelişi hem şehrin kültürel hayatına hem de Anton Çehov'un hayatına bir renk hareket katmıştır.

K. Stanislavskiy, hatırasında "O yıllar, genç tiyatromuzun en güzel ve mutlu yıllarıydı, onun bahar dönemiydi. Çehov'un sağlık sorunları nedeniyle buraya gelemediği için biz tiyatro olarak onun yanına gitmeye karar verdik." diye yazar.

Moskova Sanat Tiyatrosu ilk turnesini Kırım'a yapmıştı. O günlerde sahnelenen oyunları izlemeye gelen seyirciler arasında Bunin, Kuprin, Mamin-Sibiriyak ve Gorkiy gibi ünlü Rus yazarları da vardı. Tiyatronun Kırım turnesi kapsamında, Çehov'un yazdığı "Vanya Dayı" ve "Martı" adlı eserleri sahnelendi. Oyun esnasında, Çehov'u ve tüm sanatçıları övüp yücelten şiir broşürleri tüm gelen seyircilere dağıtıldı. Oyundan sonra, üzerinde altın harflerle "Rus gerçekliğinin derin yorumcusu olan Anton Pavloviç Çehov'a" yazılı kırmızı kurdeleyle sarılı üç palmye dalı hediye olarak Anton Çehov'a verilmiştir.

"Martı" ve "Vanya Dayı" gibi, "Vişne Bahçesi" ve "Üç Kızkardeş" de Moskova Sanat Tiyatrosu tarafından sahnelenir. Bu tiyatronun Çehov'un hayatında özel bir yeri vardır. Sadece oyunlarını sahnelediği için değil, aynı zamanda hayatının son zamanlarını birlikte geçireceği bir eşle de bu tiyatro sayesinde tanıştığı için... Çehov'un 1901 yılında evlendiği Olga Knipper, tiyatronun oyuncularından biridir.

On günlük Kırım turnesi yoğun ve hızlı bir şekilde geçti. "Vanya Dayı" adlı oyunda dekor olarak kullanılan ve daha sonra Çehov'a hediye edilen bahçe bankı ve salıncak ona o mutlu anları ve sanatçıları hatırlatırdı. Sanat Tiyatrosu Yalta'dan gidince Çehov, acemi yazarların, şair ve diğer sanatçıların ziyaretleri dışında oldukça rutin ve monoton giden bir hayata devam etti.

1898 – 1904 yılları arasında Yalta'da Anton Çehov dokuz büyük hikaye ile iki piyes yazdı, “Kiracı” ve “Koca” adlı öykülerini yeniden işlemiştir. Ayrıca, yazdığı tüm eserlerinin külliyat olarak basılması için önemli çalışmalar yaptı. Çehov, Yalta'da kaleme aldığı eserlerin üzerinde daha titiz bir şekilde çalışmıştır. Bunu, yazarın zengin sanat ve edebi deneyimi ile okuyuculara karşı büyük bir sorumluluk anlayışı zorunlu kılar.

Yazar, sağlığının bozulması nedeniyle gittikçe daha az eser verdi: 1898'de “Tıp Hayatından Bir Olay”, “Yeni Yazlık”, “Görev Gereğince”, “Canım”; 1899'da “Küçük Köpekli Kadın”, “Svyatki Kutlamalarında”, “Dere İçinde” adlı eserler; 1900'de “Üç Kız Kardeş” adlı piyes; 1901'de “Piskopos” adlı hikaye; 1902'de “Tütünün Zararları” adlı piyes, “Gelin” adlı hikayesini ve ölmeden önce yazdığı son eseri olan “Vişne Bahçesi” adlı oyunu 1903'te Yalta'da kaleme almıştır.

Çehov'un 1899'da yazmış olduğu en güzel öykülerinden biri olan “Küçük Köpekli Kadın” tamamı Kırım'ın Yalta şehrine aittir.

Yalta'da karşılaşan iki yabancı: Dmitri Gurov, az geçkin, evli, bankada görevli. Yalta'nın müdavimlerinden. Gönül avcısı olmasa da, biraz çapkın. Anna Sergejevna, çok genç, ama o da evli. Çekingen, deneyimsiz, dahası ürkek, kırılğan. Gurov, Anna'yı 'Yalta oyunu' oynamaya ayartır. Gün boyunca kahve ya da çay içerek, çevredekilerin yaşamlarıyla ilgili tahminlerde bulunarak, onlara düşsel yaşamlar yakıştırarak oynanan bir 'oyun'. Oyun, giderek bir baştan çıkarmaya dönüşür. Duraksamalar, yerinmeler, pişmanlıklar gelir ardından. Sonunda doğacak tutkulu aşka kimse engel olamasa da. Kuşkusuz, dinmeyen özlemlerin, kararsızlıklarla yüklü bir yalnızlığın ağır bastığı bir aşk. Birlikte olma tutkusunun, yalnızlığı tüm umursuzluğuyla daha da belirgin kıldığı bir aşk...

Gözlemlerine dayalı bir gerçekçilikle Çehov'un yazdığı bu öyküsünde de Kırım, bütün doğa özellikleriyle yer almıştır. Eserdeki doğa manzaraları aynı anda ideolojik bir muhteva taşımaktadır. Çehov, düşüncesizce hareket eden Gurov'un bayağılığı karşısında doğa güzelliğinin karşıtlığını ortaya koyar.

Anton Çehov, “Küçük Köpekli Kadın” adlı öyküsünde, herkesin iki ayrı hayatı olduğunu anlatır. Bunlardan biri açık, görünen hayatımızdır; çalıştığımız, kurallara uydüğumuz, sorumluluklar üstlendiğimiz ve şakalar yaptığımız bir hayat. Diğer, gözlerden uzak, gizlice akar. Ve kader, içinde saklandığımız bu ikinci hayata sızmanın bir yolunu mutlaka bulur, bizim için anlam taşıyan, gerçekten önemli olan, vazgeçemeyeceğimiz her ne varsa getirip bu gizli hayatın karanlık sularına bırakır.

Anton Çehov, Yalta'da yazdığı eserlerinin nerdeyse hepsinde halkla arasındaki bağlantıyı koparmayan ilerici Rus aydınlarını çok kaygılandıran devrinin ciddi sosyal sorunlarını gündeme getirmiştir.

1900 yılında yazdığı “Üç Kız Kardeş” tiyatro oyunu, Rusya'da ayrıcalıklı sınıfa ait bir ailenin değişen koşullar ve yeni değerler karşısında yaşadığı çelişkiler ve bireysel çöküşler üzerine kuruludur. Aile üyelerinin geçmişleri ve özlemleri ön plandadır; Olga, Masha ve Irina ile abileri Andrei, Prozorov'ların temsilcileridir.

“Üç Kız Kardeş”te, taşra yaşamından kurtulup Moskova'ya dönmeyi hayal eden üç kız kardeş anlatılır. Üç kız kardeş düşleriyle avunup giderlerken kente bir alay gelir ve birkaç subayla tanışır. Bütün dünyaları değiştirmiştir, uyşukluklarından kopmuş, hayattan tat almaya başlamışlardır. Ne var ki bir süre sonra alay garnizon değiştirir ve subaylar gider. Yine başa dönmüştür, yine bozgun... “Üç Kız Kardeş” adlı oyun, psikolojik bir gerilim içinde şu soruya dayanır: “Yaşamın anlamı nedir?” sorusuna subaylardan biri: “Anlamı mı?” der; “Bakın yağın kara. Bunun anlamı nedir?”

Yaşamlarındaki tekdüzelik sürüp giderken ise sadece umut edip, özlem duyan ve özlemlerini sürekli konuşarak gidermeye çalışan ama hiçbir zaman yaşamlarını değiştirme cesaretini göstermeyen kardeşler sanki bizleri ve bugünümüzü ayna gibi yüzümüze yansıtıyorlar.

Çehov, Yalta'da yaşadığında bile milli eğitime yönelik yardımlarını sürdürür. Böylece, yazarın katkısıyla Yalta'ya çok uzak Muhalatka köyünde bir okul inşa edilmiştir. Sonradan, Çehov aynı okula birkaç kez daha maddi yardımda bulunur.

Bazen, Anton Pavloviç payton alır ve birkaç günlüğüne ortadan kaybolurdu. Nereye gittiğini kimse bilmezdi. Çalışmaktan alıkoyan ısrarlı ziyaretçilerden uzaklaşmak için Çehov Gurzuf'a giderdi.

1900'de Gurzuf'tan yeni bir yazlık alır Çehov ve ailesine böyle satırlar yazar: “Ben Gurzuf'taki park ve iskeleye yakın Puşkin Kayası ile deniz kıyısının bir parçasını satın aldım. Bir yat veya kayığın sığabileceği kadar bir koy/haliç de artık bize aittir. Ev biraz yıkık ama çatısı kiremitle örtüldür, dört odası ve geniş bir sundurması mevcuttur. Bahçede büyük bir dut ağacı vardır.”

Gurzuf Çehov'un Kırım'a ilk gelişinde dikkatini çekmişti. Buranın denizini, sakinliğini ve balık avını severdi yazar. Çehov'un Gurzuf'taki evini sadece annesi, ağabeyleri, ablaları ile en yakınları bilir ve buraya misafirlğe gelirdi.

1900 yılı yaz aylarında “Martı” adlı oyunda Nina Zareçnaya adlı bir karakteri ilk kez canlandıran ünlü aktris V.F. Komissarjevskaya'yı Gurzuf'taki evine davet etmişti Çehov.

Gurzuf'un güzel parkları, yeşil bahçelerin içinde kaybolan ve çatıya kadar sarmaşıkla sarılı küçük Tatar evleri, köyün çevresi ve yanında yükselen Ayudag Dağı Vera Federovna'nın gönlünü fetheder. Bu ziyaretten sonra, ünlü aktris buradan bir yer satın alma arzusuna kapılır ve bunu Çehov'a hitaben yazdığı mektuplarda dile getirir.

Çehov'un yakın arkadaşları ünlü Rus yazarı İ.A. Bunin de yazarın Gurzuf'taki evine misafir olmuştur.

Yazlıkta Çehov hem dinlenir hem de “Üç Kız Kardeş” adlı eseri üzerinde çalışırdı. Olga Leonardovna Knipper oyunda Maşa adlı karakteri canlandıracaktı. Bu rolü Çehov ona özel yazmıştı. Çehov ile Knipper 1901 yılında evlenir ama maalesef evlilikleri sadece üç yıl sürer. Ünlü yazarla geçirdiği bu kısa dönem Olga Knipper için çok önemliydi. Çehov'un ölümünden sonra, Gurzuf'taki evi, vasiyeti üzerine Knipper'e geçer. Ve 50'li yılların ortalarına kadar nerdeyse her yaz Knipper buraya gelir.

Bir gün, Anton Pavloviç Gurzuf'ta bulunduğu süreçte, komşusu Olga Mihaylovna Solovyova ile tanışır. Suuk-

Su dinlenme tesislerinin sahibi olan Solovyova ile ilk karşılaşmaları hakkında Çehov şunu yazar: “Dün Gurzuf'tayken bana *matmazel* Bonye'nin tanıştırdığı çok güzel (hatta korkutan bir güzelliğe sahip) bir hanımın evinde yemek yedim.”

Olga Mihaylovna'nın adı Çehov'un yazdığı mektuplarında sıkça geçmektedir. Bu iki insanı birbirine bağlayan birçok ortak noktalar vardı. İkisi de Taganrog'da doğu ve memleketlerini çok severdi, ikisi de hayırsever faaliyetlerde bulunurdu v.b. Solovyova, ünlü yazarla tanıştığına çok memnun olur ve ortak ilgi alanları olan bir insan olduğuna çok sevinir. Bunun etkisiyle, Yatla Yardım Derneğine büyük miktarda para tahsis eder. Tolstoy ve Solovyova'dan alınan paraya, Çehov Yelpatyevskiy ile birlikte 45 yataklı “Yauzlar” adını taşıyan bir sanatoryum kurdular.

A. Çehov ve Solovyova birbirlerine karşılıklı ziyaretlerde bulunurlar. Solovyova ona sık sık reçel, istiridye, balık ve buna benzer hediyeler verirdi. Çehov eşine hitaben yazdığı mektubunda “Olga Mihaylovna olmadan ben yaşayamam” yazar.

Yerleşme vesilesiyle Çehov'un verdiği ziyafette, Olga Mihaylovna ve onun iki arkadaşı Fanbi Tatarinova ile Sofya Bonye ev sahibine iki toprak kap, kurbağa şeklinde bir bahçe süsü ve yazarın sonra çok bağlandığı, hatta elden yedirdiği iki turnayı hediye ederler.

1904 yılında Rus ressamı Konstantin Korovin, Çehov'u Yalta'daki evinde ziyaret eder. Ve anılarında yazarın turnalarından söz eder. “Yazlığın avlusundan girdiğim anda önümde boynunu uzatıp tek ayaküstünde duran turnayı gördüm. Beni görür görmez, turna kanatlarını hızlı hızlı çırparak zıpladı ve dans ediyor gibi hareket etmeye başladı.

Anton Pavloviç'i odasında buldum. O, pencerenin yanında oturup “Novoye Vremya” (Yeni Zaman) adlı bir gazeteyi okuyordu.

Anton Çehov'a “Çok sevimli bir turnanız var. İlginç dansıyla güldürüyor.” dedim.

“Evet, haklısınız. Bu çok fevkalade ve mükemmel bir kuştur. O hepimizi sever. Biliyor musunuz, bu baharda tekrar bize döndü. Kışın turnamız sıcak ülkelere hipopotamların yanına uçmuştu ve gördüğümüz gibi tekrar döndü. Ben ve Maşa onu çok severiz... Gitmek ve sonradan tekrar dönmek... Bu durum size esrarengiz ve garip gelmiyor mu? Onun sırf bahçedeki kurbağalar için döndüğünü sanmıyorum... Hayır, bence o kendisinden dans etmesini rica ettikleri için gurur ve mutluluk duyar. O bir aktördür ve yaptığı danslarına güldüğümüz ve sevdiğimiz zaman kendisi de sevinir. Sanatçılar farklı yerlerde oynamayı severler ve konser bitince evlerine dönerler. İşte, benim eşim de Moskova'daki Sanat Tiyatrosuna gitti.”

Bir gün Korovin, Yalta'ya yakın bölgelerden yer satın alarak bir stüdyo kurmak istediğini Çehov'a söyler. Buna cevap olarak Anton Çehov Gurzuf'taki tam deniz kenarında bulunduğu yazlık evine davet eder. Ressam arkadaşına teşekkür eder, ancak “dalga seslerini dinlemekten heyecanlanıyorum, hafakanlar boğuyor beni, bu yüzden, sanırım, deniz kenarında yaşayamazdım” diyerek teklifini kabul etmez.

Daha sonra, Korovin Gurzuf'taki “Salambo” diye adlandırdığı yazlık evinden, bir zamanlar Çehov'un yaşadığı tam deniz kıyısındaki küçük evini görebilirdi. Ressamın eserlerinde bu evin görüntüsü sıklıkla rastlanabilir. Deniz fonunda güller ve Anton Çehov'un kulübesi...

Çehov, Gurzuf'taki herkesçe Puşkin Kayası olarak bilinen Genuez Kayası'nın yanında bir ev alınca, kendini sanki büyük şairin “komşusu” olduğunu hisseder. Çehov için Puşkin çok değerliydi. Yalta'ya getirdiği kitaplar arasında Çehov için en değerlileri Puşkin'in yazdığı eserlerdi. Çehov'un birçok düzyazı ve dramatik eserlerinin kahramanları Puşkin'in şiirlerinden parçalar okurlar. Anton Çehov'un yazdığı mektuplarında da Aleksandr Puşkin'den ve yazdığı eserlerden bahseden çok sayıda örnek yer alır. Çehov, Puşkin'in sanatsal imgelerini, motiflerini ve yazdığı satırlarını eserlerinde yansıtır.

Rusya'nın en büyük kitap yayınevinin sahibi olan A.S. Suvorov'a yazdığı bir mektupta “Puşkin ve Tolstoy hakkında yeni bir şeyler okumak isterdim. Bunlar canıma minnet olur.” diye ricada bulunmuştur.

Anton Çehov'un Gurzuf'taki evi, yazarın 1820'de yaşadığı dük Rişelye'nin evine 300 metre uzaklıkta bulunur. Belki de Gurzuf, Çehov'un en sevdiği şair olan Aleksandr Puşkin'in anısını yaşattığı için yazarın burayı tercih etmesinin en büyük nedeni olmuştur.

Çehov adını taşıyan bir müze... Cadde... Tiyatro... Kütüphane, okul... Bugünkü Gurzuf ve Yalta'da birçok şey büyük yazarı, Anton Çehov'u hatırlatır.

Kaynakça

1. Degtyarev P. U literaturnoy kartı Krıma / P. Degtyarev. – Simferopol : Kırım, 1965.
2. Sisoyev N. Çehov v Krımu / N.Sisoyev. – 4 basım. – Simferopol : Krimizdat, 1960.
3. Çehova M. P. Dom-Muzey A. P. Çehova v Yalte : anılar-rehber kılavuzu / M. P. Çehova. – 6 basım. – Simferopol : Krimizdat, 1957
4. İki ciltli Bibliyografik Sözlük : Edebi Sözlüğü / red. P. A. Nikolayeva. – 2 cilt. – M. : Prosveşeniye, 1990.
5. Çudakov A. P. Anton Pavloviç Çehov / A. P. Çudakov. – M. : Prosveşeniye, 1987; Polotskaya E. A. A. P. Çehov. Dvijeniye hudojestvennoy misli / E. A. Polotskaya. – M., 1979.
6. Byaly G. A. Çehov i russkiy realizm / G. A. Byaly. – M., 1981.
7. Bely G. A. Dramaturgiya A. P. Çehova / G. A. Bely // İstoriya russkoy dramaturgii 2 polovini 19 veka - načala 20 veka do 1917 g. – L., 1987.
8. Gromov M. Kniga o Çehove / M. Gromov. – M. : Sovremennik, 1989.
9. Osnovin V. V. Novatorstvo dramaturgii Çehova / V. V. Osnovin // Russkaya dramaturgiya II polovini XIX veka : posobiye dlya učitelja. – M. : Prosveşeniye, 1980.